

УДК 1:316: 930.1+3435

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2022.2.12>**Соловар Максим Михайлович**

аспірант кафедри права, філософії та політології

Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін

імені О. М. Лазаревського

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

orcid.org/0000-0001-6670-6020

ПРАКТИКА ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА

Стаття присвячена огляду питань організації військового навчання і виховання студентів профільних спеціальностей. Її **актуальність** обумовлюється сучасним геополітичним становищем України, а також здатністю філософії як науки запропонувати способи вирішення окресленої проблематики. **Мета роботи** полягає у здійсненні соціально-філософського аналізу сутності і механізму військової освіти в умовах реформування Збройних Сил України. **Методологія дослідження** базується на принципах об'єктивності, багатфакторності, системності, комплексності, розвитку та плюралізму. Встановлено, що сучасну підготовку військових кадрів досить складно уявити за межами основних філософських концепцій та загальнонаукових напрямків розвитку. Здійснено короткий аналіз сучасної геополітичної ситуації в Україні. Визначено детермінанти сукупного потенціалу держави. Наголошено, що окрім економічного чинника, важливу роль відіграє науково-технічний, соціальний та морально-психологічний потенціал держави. Опрацьовано роботи мислителів Античності, епохи Відродження, Нового Часу та виокремлено їх позиції щодо ролі і значення професійної армії, взаємозв'язку між громадськістю і потенційними спеціалістами у галузі воєнної оборони. Систематизовано основні концепції впливу на військове навчання і виховання, де значну увагу приділено системній і структурно-функціональній концепції, її змісту та способу вираження.

Результати досліджень. З'ясовано, що по мірі розвитку військової практики поетапно збільшувався обсяг інформації, необхідної для поліпшення теоретико-практичних навиків. Відповідно, із покоління в покоління навчені досвідом війни починають виконувати функції збереження та передачі військового знання, за рахунок чого нові покоління в змозі скористатися досвідом своїх попередників, відтворюючи певні вже існуючі форми та методи військової діяльності. Логічно, що трансляція отриманого досвіду військової підготовки можлива лише за умови подальшої практичної демонстрації таких навиків. З-поміж проблематик, які потребують розгляду з позиції військового навчання і виховання, слід назвати безперервність навчання, самоосвіти та відсутність модернізації підходів у викладацькій практиці.

Ключові слова: військова освіта, концепція, розвиток, Збройні Сили України, ієрархія, національна ідентичність.

Актуальність теми. Питання, що зводяться до антитез добра і зла, правди і кривди, війни та миру належать до одвічних філософських проблем. Вони тісно переплітаються із політичними та соціальними аспектами державно-управлінської діяльності, у зв'язку з чим носять комплексний характер. Загроза вторгнення, військові дії на Сході України, анексія острівної частини вітчизняної території – зазначене суттєво активізує потребу у переосмисленні локальних питань (розуміння практики військового навчання та виховання), а також більш глобальних (аналізу проблеми насильства).

Збройні сили України перебувають на етапі реформування і оновлення. Це стосується як матеріально-технічного забезпечення, так і зміни парадигми розуміння сутності і значення військової освіти. Не варто забувати, що військове виховання певною мірою є системоутворюючим чинником, який впливає на поведінку військовослужбовців, слугує індикатором відповідності інституту європейським стандартам. Так, дане питання попередньо фігурувало як об'єкт

наукових пошуків у роботах Стасюк В. В. [7], Кримець Л. В. [9], Севрук І., Соколова Я., Чупрінова Н., Пилипенко В. [15], Федоренко В. В. [11] та інші. Разом з тим маємо констатувати, що філософія військового виховання, аналіз навчально-методичних практик розглядається з позиції теоретичних надбань, без урахування практичних реалій. Відповідно, **метою** нашого дослідження є соціально-філософський аналіз сутності і механізму військової освіти в умовах реформування Збройних Сил України. Реалізація поставленої мети залежить від успішності виконання низки відповідних **завдань**, серед яких виділяємо ідентифікацію основних підходів до викладання і виховання майбутніх військових у педагогіко-психологічній площині та визначення оптимальних методик в контексті навчання військових у мирний час.

Методологія дослідження базується на принципах об'єктивності, багатофакторності, системності, комплексності, розвитку та плюралізму.

Виклад основного матеріалу. Світоглядно-ціннісна криза являється вагомим інгібітором у напрямку розвитку громадянського суспільства, негативно відображається на формуванні національної ідентичності, патріотизмі, як наслідок – може призвести до внутрішнього розколу в державі. За таких умов, становище будь-якої держави стає мінливим і на зовнішньо-політичній арені. Один із дієвих способів запобігання такому явищу – наявність професійної армії, сили якої першочергово спрямовані на охорону територіальної цілісності.

Воєнний потенціал будь-якої держави не являється сталою величиною. По більшій мірі, він залежить від економічного розвитку країни. Із зростанням економічної могутності країни збільшуються видатки на придбання військової техніки, розширюються масштаби і мережа військового будівництва.

Рис. 1.1. Сукупний потенціал держави та його детермінанти [7, с. 12]

Разом з тим, не лише економічна спроможність визначає рівень воєнної могутності країни. Питома вага припадає на соціальний фактор, а саме кадровий потенціал із його морально-психологічними цінностями, науково-технічними надбаннями і рівнем професійної сформованості. Щодо останнього не можна не відмітити, що із розвитком армії як цілісного феномену, відбувався поетапний розвиток науково-філософської думки в даному напрямку. Ще давньогрецькі мислителі (Геракліт, Демокріт, Арістотель) вказували на особливий взаємозв'язок між армією і суспільством, де на базі останнього відбувається виховання справжніх воїнів, для яких служба у лавах війська – почесний і священний обов'язок кожного гідного своєї батьківщини громадянина [2, с. 128–142]. Своєрідний підхід до осмислення військового навчання із позиції теології прослідковується у мислителів із Сходу. Основу мілітаристичного виховання складав дзен-буддизм («релігія самураїв»). Ключовим принципом залишалось сповідування суворої дисципліни та шанування правил. У науковій літературі виокремлюють три ґрунтовні

причини, які стимулювали воїнів опановувати мистецтво «спустошення свідомості». В першу чергу, мова йде про прагнення самостійно досягнути таємниці вчення. Разом з тим, потенційні воїни привчалися до самодисципліни, здатності приймати вірні і обґрунтовані рішення у максимально стислі терміни, без сумнівів, страху і коливань, в тому числі прогнозувати ймовірність їх настання, бути проактивним. Насамкінець – це незалежне сприйняття реальності без урахування зовнішніх факторів, тобто розвиток глобального мислення [6, с. 64–65].

Зовсім із іншого ракурсу аналогічне питання розкривається у творах мислителів епохи Відродження. До прикладу, Ніколо Макіавеллі вбачав у війні природню схожість із людською долею, при цьому наголошуючи на «споконвічну симпатію людей до сили». Про виховання військових у його роботах міститься доволі незначна кількість відомостей, але успішність навчання залежить від розуміння і коректного застосування норм чинного права, так як підґрунтям влади у країні є справедливі закони.

Більш інтенсивно розвинули вказану тематику філософи Нового часу. Чого тільки вартує трактат «До вічного миру» Імануїла Канта [5]. У роботі німецького мислителя чітко прослідковується усвідомлення згубних наслідків війни та потреби у пошуку альтернативних методів вирішення міждержавних конфліктів, які виключатимуть можливість застосування фізичного насильства, а навпаки стимулюватимуть до правового діалогу, укладання дво- чи багатосторонніх консенсуальних договорів. Георг Вільгельм Фрідріх Гегель говорить про війну із відносно позитивною конотацією, вбачаючи в ній певну циклічність, обумовлену істинною природою речей. На переконання Г. Гегеля, *«завдяки війнам зберігається моральне здоров'я народу, його байдужість до досягнення кінцевих визначеностей; подібно тому, як рух вітрів не дає озеру загнивати, що з ним неодмінно трапилося б при тривалому затишші, так і війна охороняє народи від гниття, що неодмінно з'явилося б наслідком тривалого, а тим більше вічного миру»* [3, с. 352]. Позиція позитивістської філософії щодо виховання воїнів чітко прослідковується і в тезах, які свого часу висловив Г. Спенсер. До того ж, він зрівнював війну із функціональними можливостями людського організму, проводячи аналогію із нервово-м'язовим апаратом; влучно наголошує на взаємозв'язку воєн, які відбуваються у суспільстві із урядово-військовою організацією [11, с. 327].

Докорінні зміни у військовій сфері відбулися в період промислової і науково-технічної революції (кін. XIX – поч. XX ст.). Першочергово, мова йде про розвиток автомобільного, залізничного, гусеничного транспорту, і, що не менш важливо, – авіації. Практика конструювання з подальшим створенням громіздких самохідних знарядь спростила переміщення військової техніки на досить великі відстані. Відповідно, у процесі підготовки молодих воїнів удосконалювалися прийоми і правила ведення війни. Імперативи такого роду складного суспільно-політичного явища зажадали величезних просторів.

За часи еволюції та розвитку філософської думки щодо складності військового навчання та виховання сформувалася низка основних концепцій, які відображають базові підходи до вказаного процесу. Насамперед, йдеться про системну і структурно-функціональну концепції, аналіз змісту яких чітко показує, що генезис системи військового навчання та виховання виражає її пряму залежність від розвитку систем вищого рівня, а, разом з цим, залежність проявляється у зв'язках між її властивостями та станами. Природа системи військової підготовки в українських галузевих навчальних закладах, як і її стійка генетична залежність, відбиває закономірності розвитку суспільства в цілому та його соціальних, соціально-політичних, економічних, військово-політичних та інших базисних засад, у тому числі системи вищої освіти. Виникнення потреби та подальше розгортання військового навчання й виховання закономірно обумовлене потребами соціуму у відтворенні кадрового потенціалу, спроможного забезпечити його безпеку, причому на основі вже сформованого освітнього порядку, що забезпечує відтворення певних професійних кадрів. Таким чином, можна констатувати, що вказана концепція базується на вивченні органічного цілого, яке знаходить своє відображення у переході від абстрактного до конкретного, поєднанні логічного та історичного. Розробниками таких підходів являються французькі мислителі Роланд Барт, Мішель Крозьє, американський соціолог Толкот Парсонс та інші. Принципово інша

думка закладена в основу синергетичного підходу. Увага вчених [14; 16] звернена до неупорядкованості, нелінійних відношень, нестійкості. Такий погляд на світ в цілому і систему військового навчання і виховання зокрема, призводить до революційних змін, незворотності природних процесів, докорінно змінює уявлення про час. Побудова складних структур за синергетичної концепції свідчить, що для інфлюенсу й контролю над єдиним цілим головним є не сила, а правильна конфігурація впливу. До прикладу, якщо мова йде про військову сферу, то в даному випадку між первинним впливом та результатом (який, що не менш важливо, складно завчасно передбачити) не прослідковується жорсткий функціональний взаємозв'язок, а навпаки транслюється, як через хаос структуруються різні рівні організації. Інструментально-силова і потенційно-вольова концепції є за своєю суттю антиподами, адже у першому випадку зміст військового виховання зводиться до формування в свідомості воїнів ідеї щодо необхідності застосування примусу задля вирішення внутрішніх і зовнішніх проблем (Ганс Моргентау, Збігнев Бжезинський); в останньому – до наявності вольового потенціалу суб'єкта, що володіє певними атрибутивними якостями (Карл Маркс, Фрідріх Енгельс, Іоган Фітхе, Фрідріх Ніцше, Макс Вебер). Із вищеперелічених концепцій, по праву найскладнішим являється комбінований (комунікаційний) підхід до військового навчання та виховання. З одного боку, спілкування у даному сегменті є опосередкованим елементом, але разом з тим, у комунікативному просторі вони розглядаються як ієрархізований механізм.

Теоретично, сучасну підготовку військових кадрів досить складно уявити за межами основних філософських концепцій та загальнонаукових напрямків розвитку. Крім того, апелювання до законів і нормативно-правових актів вітчизняного та міжнародного зразка, оперування категоріями, що визначають динаміку змін систем різної природи, дозволяють військовому керівнику більш ґрунтовно враховувати вплив на громадську практику новітніх технологій у сфері масової комунікації та обробки інформації, автоматизації та системної інтеграції виробничих й управлінських процесів.

Оптимальний аналіз проблем військової освіти та перспектив її розвитку за сучасних умов можливий з урахуванням досягнень соціальної філософії. Через те, що кожен структурний компонент філософського пізнання при взаємодії з певною частиною суб'єктивного досвіду виконує онтологічну, епістемологічну, методологічну, аксіологічну, праксіологічну та інші функції, філософія освіти як розділ соціальної філософії є міждисциплінарною та інтегративною областю знання, вченням акумулює досягнення багатьох наук в узагальненому та концептуальному вигляді. Початково, військова діяльність мала виключно практичний характер, але у її рамках завжди функціонували певні теоретичні знання. По мірі розвитку військової практики збільшувався обсяг інформації, необхідної для поліпшення навиків поведінки із зброєю у разі фізичної боротьби. Навчені досвідом воїни починають виконувати функції збереження та передачі військового знання. З огляду на це, нові покоління в змозі скористатися досвідом своїх попередників, відтворюючи певні вже існуючі форми та методи військової діяльності. Трансляція досвіду військово-практичної діяльності можлива лише за умови виникнення такої специфічної діяльності, де об'єктом є «живий ворог», а знання про засоби і способи його знищення. Як основний продукт подібної військово-духовної діяльності виступає опис діяльності суб'єктів військової практики, що дозволяє відтворювати цю діяльність у нових умовах та з максимально можливою ефективністю [12]. Тобто, військові знання виділяються з військової практики, перетворюються на комплекс інтелектуально-тактичних надбань. При цьому важливо, щоб вони не втрачали своєї актуальності, саме тому доцільно систематично їх переглядати на предмет відповідності Конституції України, чинним Законам, указам та рішенням Президента України, вимогам Міністерства оборони України і, відповідно, профільного міністра.

До суб'єктів військового освітнього процесу ми відносимо командира та його заступника, офіцера соціально-психологічної служби та військовий колектив студентів (реципієнти). У даному випадку фігурують такі поняття як колективний розум, знання, творчість. Тут присутні й елементи індивідуального виховання, реалізовані на засадах патріотизму, правової культури, демократизму. Разом з тим, практика свідчить, що демократичні форми виховання

все рідше застосовують з-поміж інших методів впливу на майбутніх військових. З одного боку, причина криється в авторитарному мисленні наставників, а з іншого – є результатом неготовності до глобальних змін, які в тому числі, відображаються на військовому сегменті. Таким чином, проявляється беззмістовна регламентованість освітніх заходів, страх перед потенційними змінами, відсутність ініціативності для пошуку нових форм/ методик виховної роботи у викладачів та небажання сприймати раціональні нововведення студентами, слабкість опори на громадську позицію. Суб'єкту виховання набагато легше досягти поставленої цілі у випадку, коли отримані від більш досвідчених наставників знання «відшліфовуються» або поповнюються в рамках самоосвіти і самовиховання.

Слід враховувати і той чинник, що формування української армії за часів незалежності відбувалося за мирних обставин. На практиці виявилось, що військовослужбовці не вбачали потреби у докладанні особливих зусиль задля збереження й зміцнення миру. Наслідки і хибність таких поглядів наочно демонструє сучасний геополітичний стан України.

Результати дослідження. Специфіка військового навчання і виховання, на нашу думку, має передбачати безперервність отримання теоретичних і практичних навичок. Влучно відмічає Асрян Г., що з однією сторони, це вказує на стадію професійно-суб'єктивного розвитку військового спеціаліста, яка характеризує його як фахівця військово-професійної сфери; з іншого – це безперервний процес поетапного розвитку відповідних якостей [1, с. 324]. Діалектичне розуміння та позиціонування безперервності як цілісності системи, що складається з окремих дискретних елементів, визначає, що у такій інтерпретації безперервність протиставляється не стільки завершеності освітнього процесу, скільки його розчленованості на нескладні елементи, «розірваності», відсутності єдності між рівнями, етапами та напрямками процесу. Мотиваційно-змістовні основи опанування військової професії, напрямки пошуку в ній себе як спеціаліста і подальшого самовдосконалення – все це реалізується із позиції психології.

Окремо слід наголосити на появі ядерної зброї, як засобу масово знищення. Принципова різниця із «класичними формами» воєнних дій зводиться до того, що воєнні дії без застосування засобів масового ураження дозволяють розмежувати місце проведення бою від місця локалізації цивільних (мирних) жителів. Відповідно, можна говорити про зміну концепції, адже тепер не лише суспільство впливає на армію, але й сама армія відчутно доторкається більшості сфер громадського життя. Підготовка майбутніх фахівців за таких умов має проходити виключно на засадах раціональності, із інтеграцією вищих військових навчальних закладів не тільки національних, але, можливо, із іноземних країн.

Висновки. Військове навчання та виховання передбачає застосування компетентнісного підходу, має проводитися планомірно і ціленаправлено. Методика викладання передбачає подальшу оцінку сформованості спеціаліста на базі певних критеріїв. На відміну від інших напрямків підготовки, зміна програми навчання на короткостроковий термін, як правило, не сприяє розвитку сучасної стратегії військової освіти. Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у дослідженні форм і методів самоосвіти в рамках воєнної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gleiman A., Zacharakis J. Continuing Professional Education in the Military. *New Directions for Adult and Continuing Education*. 2016. Vol. 2016, no. 151. P. 81–90. URL: <https://doi.org/10.1002/ace.20197> (date of access: 27.05.2022).
2. Strauss B. Military Education: Models from Antiquity. *Academic Questions*. 2008. Vol. 21, no. 1. P. 52–61. URL: <https://doi.org/10.1007/s12129-008-9046-x> (date of access: 27.05.2022).
3. Hertel L., Hegel W., Mueller G. E. Encyclopedia of Philosophy. *Books Abroad*. 1961. Vol. 35, no. 4. P. 397. URL: <https://doi.org/10.2307/40116278> (date of access: 27.05.2022).
4. Nery J. E. The universities and the military regime. *Matrizes*. 2015. Vol. 9, no. 1. P. 273. URL: <https://doi.org/10.11606/issn.1982-8160.v9i1p273-278> (date of access: 27.05.2022).
5. Perpetual Peace. Immanuel Kant. *Philosophy of Science*. 1939. Vol. 6, no. 3. P. 381. URL: <https://doi.org/10.1086/286577> (date of access: 27.05.2022).

6. Anchukov S. V., Zhending L., Fedorova N. M. Neorealism in China's art and art education during the anti-Japanese war. *Izvestia: Herzen University Journal of Humanities & Sciences*. 2020. № 198. С. 36–44. URL: <https://doi.org/10.33910/1992-6464-2020-198-36-44> (дата звернення: 27.05.2022).
7. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України : підручник: у 2 ч. Ч. 1. колектив авторів; за заг. ред. В. В. Стасюка. К. : НУОУ, 2012. 682 с.
8. Професійна та гендерна ментальність військовослужбовців Збройних Сил України: формування на засадах європейських цінностей : навчальний посібник. під заг. ред. Л. В. Кримець. К. : НУОУ, 2018. 188 с.
9. Spencer J. C. Sociology of deviant behaviour. *Canadian Journal of Corrections*. 1964. Vol. 6, no. 4. P. 486–487. URL: <https://doi.org/10.3138/cjcor.6.4.486> (date of access: 27.05.2022).
10. Федоренко В. В. Традиції та патріотизм у системі військовоправового виховання як чинники національної ідентичності військовослужбовців. *Гілея*. К. : ВІР УАН, 2016. Вип. 104 (№ 1). С. 253–263.
11. Філософсько-методологічні проблеми військової теорії і практики : навч. посіб. за заг. ред. В. Ж. Богайчука. К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2018. 540 с.
12. Haken H. Synergetics. *Physica B: Condensed Matter*. 1984. Vol. 127, no. 1–3. P. 26–36. URL: [https://doi.org/10.1016/s0921-4526\(84\)90475-7](https://doi.org/10.1016/s0921-4526(84)90475-7) (date of access: 27.05.2022).
13. Goode C. Best practice principles for professional military education: a literature review. *Journal of Defense Resources Management*. 2019. Vol. 10, issue 2 (19). P. 5–20.
14. Politch V. V. The problems of military education and science (socio-philosophical analysis). *Professional education in the modern world*. 2015. P. 122–131.
15. Sevruc I., Sokolovska Y., Chuprinova N., & Pylypenko V. Ethical Education of the Military: NATO Experience and Ukrainian Practice. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 2021. Vol. 13 (1), P. 324–348. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.1/375>
16. Khasawneh O. M., Miqdadi R. M., Hijazi A. Y. Implementing Pragmatism And John Dewey's Educational Philosophy In Jordanian Public Schools. *Journal of International Education Research (JIER)*. 2014. Vol. 10, no. 1. P. 37–54. URL: <https://doi.org/10.19030/jier.v10i1.8465> (date of access: 27.05.2022).

REFERENCES

1. Gleiman, A., & Zacharakis, J. (2016). Continuing Professional Education in the Military. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 2016 (151), 81–90. <https://doi.org/10.1002/ace.20197>
2. Strauss, B. (2008). Military Education: Models from Antiquity. *Academic Questions*, 21 (1), 52–61. <https://doi.org/10.1007/s12129-008-9046-x>
3. Hertel, L., Hegel, W., & Mueller, G. E. (1961). Encyclopedia of Philosophy. *Books Abroad*, 35 (4), 397. <https://doi.org/10.2307/40116278>
4. Nery, J. E. (2015). The universities and the military regime. *Matrizes*, 9 (1), 273. <https://doi.org/10.11606/issn.1982-8160.v9i1p273-278>
5. Perpetual Peace. Immanuel Kant. (1939). *Philosophy of Science*, 6 (3), 381. <https://doi.org/10.1086/286577>
6. Anchukov, S. V., Zhending, L., & Fedorova, N. M. (2020). Neorealism in China's art and art education during the anti-Japanese war. *Izvestia: Herzen University Journal of Humanities & Sciences*, (198), 36–44. <https://doi.org/10.33910/1992-6464-2020-198-36-44>
7. Stasiuk, V. V. (ed.) (2012). *Moralno-psykholohichne zabezpechennia u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [Moral and psychological support in the Armed Forces of Ukraine]* : textbook: in 2 parts. Part 1. K. : NUOU. [in Ukrainian]
8. Krymets, L. V. (ed.) (2018). *Profesiina ta henderna mentalnist viiskovosluzhbovtiv Zbroinykh Syl Ukrainy: formuvannia na zasadakh yevropeiskykh tsinnosti [Professional and gender mentality of servicemen of the Armed Forces of Ukraine: formation on the basis of European values]*. K. : NUOU. [in Ukrainian]
9. Spencer, J. C. (1964). Sociology of deviant behaviour. *Canadian Journal of Corrections*, 6(4), 486–487. URL: <https://doi.org/10.3138/cjcor.6.4.486> (date of access: 27.05.2022).
10. Fedorenko, V. V. (2016). Tradytzii ta patriotyzm u systemi viiskovo-pravovoho vykhovannia yak chynnyky natsionalnoi identychnosti viiskovosluzhbovtiv [Traditions and patriotism in the

system of military-legal education as factors of national identity of servicemen]. *Hileia*, (104), 150–156. [in Ukrainian]

11. Bogaychuk, V. J. (ed.) (2018). *Filosofsko-metodolohichni problemy viiskovoi teorii i praktyky* [Philosophical and methodological problems of military theory and practice: textbook way]. K. : NUOU them. Ivan Chernyakhovsky. [in Ukrainian]

12. Haken, H. (1980). Synergetics. *Naturwissenschaften*, 67 (3), 121–128.

13. Goode, C. (2019). Best practice principles for professional military education: a literature review. *Journal of defense Resources Management*, 10, 2 (19), 5–20.

14. Politch, V. V. (2015). The problems of military education and science (socio-philosophical analysis). *Professional education in the modern world*, 122–131.

15. Sevruk, I., Sokolovska, Y., Chuprinova, N., & Pylypenko, V. (2021). Ethical Education of the Military: NATO Experience and Ukrainian Practice. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 13 (1), 324–348. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.1/375>

16. Khasawneh, O. M., Miqdadi, R. M., & Hijazi, A. Y. (2014). Implementing Pragmatism And John Dewey's Educational Philosophy In Jordanian Public Schools. *Journal of International Education Research (JIER)*, 10 (1), 37–54. <https://doi.org/10.19030/jier.v10i1.8465>

Solovar Maksym Mykhailovych

Postgraduate Student at the Department of Law, Philosophy and Political Science
Educational and Scientific Institute of History and Socio-Humanitarian Disciplines
named after O. M. Lazarevsky

T. H. Shevchenko National University “Chernihiv Colehium”
orcid.org/0000-0001-6670-6020

PRACTICE OF MILITARY EDUCATION AND EDUCATION AS A PHILOSOPHICAL PROBLEM

The article is devoted to the review of the organization of military training and education of students of military specialties. It is established that the modern training of military personnel is quite difficult to imagine outside the basic philosophical concepts and general scientific directions of development. It's relevance is due to the current geopolitical situation in Ukraine, as well as the ability of philosophy as a science to offer ways to solve these problems. The purpose of the work is to carry out a socio-philosophical analysis of the essence and mechanism of military education in terms of reforming the Armed Forces of Ukraine. The research methodology is based on the principles of objectivity, multifactoriality, systematicity, complexity, development and pluralism. A brief analysis of the current geopolitical situation in Ukraine is made. The determinants of the total potential of the state are determined. It is emphasized that in addition to the economic factor, the scientific and technical, social and moral and psychological potential of the state plays an important role. The works of thinkers of Antiquity, the Renaissance, the New Age are studied and their positions on the role and importance of a professional army, the relationship between the public and potential specialists in the field of military defense are highlighted. The basic concepts of influence on military training and education are systematized, where special attention is paid to the systemic and structural-functional concept, its content and method of expression.

Research results. *It was found that as military practice developed, the amount of information needed to improve theoretical and practical skills gradually increased. Accordingly, from generation to generation, experienced soldiers begin to perform the functions of preserving and transmitting military knowledge, due to which new generations are able to use the experience of their predecessors, reproducing certain existing forms and methods of military activity. It is logical that the translation of the gained experience of military training is possible only under the condition of further practical demonstration of such skills. Among the issues that need to be considered from the standpoint of military training and education, we should mention the continuity of training, self-education and the lack of modernization of approaches in teaching practice.*

Key words: *military education, concept, development, Armed Forces of Ukraine, hierarchy, national identity.*